

Národní autority v prostředí muzeí a galerií - interoperabilita s NK ČR

Setkání pracovní skupiny Tři Studně u Nového Města na Moravě

Rekreační středisko Mýtinka (www.elektroinsta.cz/mytinka)

28.-30.11.2007

Zápis

Na základě poznámek P.Jankovičové a M.Kocinové sestavil Z.Lenhart

Vedle této veřejné verze zápisu existuje i obsáhlejší pracovní verze určená pouze členům pracovní skupiny

Seznam účastníků

Užší pracovní tým:

PhDr.Zdeněk Bartl (NK ČR),
Mgr. Marie Balíková (NK ČR),
Ing. Naděžda Andrejčíková (Cosmotron),
Mgr. Jana Šubová (Cosmotron),
Mgr. Daniel Bechný (etnografie, ZČM Plzeň),
Mgr. René Klimeš (RM Litomyšl),
Vladka Mazačová (výtvarné umění, ČMVU Praha),
PhDr. Dagmar Jelínková (výtvarné umění, NG Praha),
Alena Uxová (výtvarné umění, OGV Jihlava),
Ing. Jarmila Podolníková, Mgr. Zdeněk Lenhart, Mgr.David Cigánek, Ing. Pavla Jankovičová, RNDr. Marie Kocinová, Ing. Radka Durmonová (CITeM)

Přizvání do programu:

Mgr. Ján Jurkovič (SNM)
Mgr. Erik Kriššák (MK SR)
Ing. Miroslav Kunt (Nár.archiv), omluvil se, poslal referát

K účasti byli pozváni členové neformální pracovní skupiny, ustavené podobným setkáním na Barboře 26.-28.11.2006. Přizvání byli reprezentanti podobných projektů z „blízkých oblastí“ - ze Slovenska a z archivů. Omluvili se pozvaní zástupci MK ČR i někteří členové pracovní skupiny. Všem zúčastněným je třeba poděkovat za investovaný čas, za konstruktivní přístup, otevřenost a kázeň při diskuzi.

Jednání bylo členěno do tematických bloků. Pro většinu bloků byl připraven podkladový pracovní materiál (rozesláno členům pracovního týmu), zápis zmiňuje z těchto podkladů jen nejvýznamnější body a soustředí se hlavně na dodatky a názory vzešlé k diskuze. Většinu diskuzních bloků se podařilo uzavřít formulováním stručného závěru.

Archivy a autority - (připravil Kunt, referoval Bartl)

Dvě oblasti pro uplatnění autorit:

1. Na úrovni fondů při popisu jejich původců, důraz na „poznámkový aparát“, standard ISAAR(CPF), velký význam má vzájemné propojení původců. Dnes priorita.

2. Při tvorbě rejstříků - zejména osob a institucí, též zeměpisných jmen. Naopak předmětové autority jen okrajově. V případě použití knihovnických autorit s malými úpravami velký užitek.

Pokusné porovnání hesel z archivního rejstříku osob s autoritami NKP: výběr jmen a rozsah a podrobnost údajů jsou obdobné, poznámky v archivu jsou zaměřené na působení, v knihovnách na publikační činnost.

Problémy: datová struktura NKP nepokrývá celý standard ISAAR (CPF), komunikační protokol Z39.50 zavedený v knihovnách je finančně i technologicky náročný, proto raději OAI-PMH, nutnost úpravy dosavadních SW - firmy Bach a NetPro.

Možné řešení obdobně s muzei (muzejně-archivní server s mezivrstvou s obsáhlejšími údaji než v NKP).

Diskuze: Je důležité získat podporu Archivní správy, výhoda v pevné organizační struktuře a direktivním řízení archivů, přesto je důležitá motivace řadových uživatelů.

Závěr: Jasná tendence ke spojení autorit archivů a muzeí. Koordinační jednání budou pokračovat.

Deklarace o spolupráci knihoven a muzeí - opora pro muzejní autority

Jeden úkol v projektu - připravit právně závazný podklad pro připojení muzeí k autoritám NKP. Byla navržena společná deklarace ministerských odborů OMG a OKU. Při jednání ředitelů těchto odborů bylo navrženo zobecnění deklarace z autorit na celou oblast digitalizace.

Závěr: Oba odbory MK ČR vítají spolupráci a budou ji podporovat. Potřeba obdoby VISK pro muzea.

Organizační zajištění provozu jmenných autorit (Cigánek)

a) technická návaznost na autority NKP - MARC21 a Z39.50

b) organizační otázky - deklarace, „styční důstojníci“ (CITeM), komerční server pro muzejní vrstvu

c) správa (redakce, supervize) hesel - nalézt způsob financování tvorby autoritních hesel.

V knihovnách je využívání i dodávání autorit zdarma, odměnou pro každého je úspora jeho vlastní práce (je ovšem rozdíl mezi knihovnami a muzei - tatáž kniha ve všech knihovnách vs. jedinečný předmět v muzeu). Muzejníkům nutno ukázat výhody: u jmenných autorit bohatější informace, u věcných autorit možnost použití a automatického propojení i nepreferovaných výrazů (zásadní rozdíl proti pravidlu v knihovnách!)

My vymýšlíme systém pro data, která v některých oborech už mají nebo je tvoří (etnografie).

CITeM musí aktivněji podchyťovat tyto terminologické aktivity, kontaktovat přes AMG (s jejím posvěcením) oborové komise a konkrétní lidi, nabídnout prostor na www.citem.cz pro distribuci slovníků, při tom slovníky analyzovat pro účely autoritního systému, vysvětlovat, doporučovat vhodnou formu pro budoucí využití, případně hromadně upravovat, sjednocovat.

Problémy:

a) autorská práva (zveřejnění před klasickým publikováním, řešit ukládáním autora informace),

b) napadání odborného obsahu (při tvorbě se nezúčastní nikdo, hotové kritizuje každý),

c) kunsthistorici touží po vlastních interpretacích (knihovníci naopak ctí seriózní informaci)

Tvorba hesel je náplň práce kurátora, vytváření vztahů a souvislostí mezi hesly („usouvztažnění pojmů“) je náročná intelektuální činnost nad rámec pracovní náplně jednotlivých kurátorů, tedy práce navíc – odměna z grantu.

Závěr: Podchyťit existující oborové komise AMG. Shromážďovat a analyzovat existující data. Stanovit pravidla pro financování (odlišit data od vazeb, neplatit „za záznam“, ale za harmonizaci slovníků, za „usouvztažnění“). Vysvětlovat, propagovat. Opět: Potřeba obdoby VISK pro muzea.

Standardy pro autority - CDWA/CCO, MARC 21, ... (Lenhart)

Je nutno rozlišovat mezi formátem (MARC, CDWA) a katalogizačními pravidly (AACR2, CCO, ISAAR).

MARC21 má některé důležité údaje (místa narození, úmrtí) jen v textu, tj. bez vazby, bez řízeného slovníku.

Další údaje požadované v CCO (národnost, pohlaví) nepožaduje MARC21 vůbec.

Podle definice projektu bude technickým základem muzejních autorit MARC21.

Záznam pro muzea by měl pokrýt všechny požadavky CCO.

ISAAR uvádí i další inspirativní údaje - zejm. genealogický rozvod, resp. strukturu a vývoj u korporací.

Závěr: Vzhledem k deklarované návaznosti na knihovnické autority zůstane základem MARC21+AACR2, inspirace a kontrola podle CCO (a ISAAR(CPF)).

Je nutno sepsat podrobnou metodiku vyplňování.

Řešení muzejních autorit na Slovensku (Jurkovič)

Stejně cíle, podobné postupy, zcela jiné organizační podmínky. Muzea dostala nástroje (90.léta AMIS, nyní ESEZ), ze zákona povinnost dodávat data do centrální databáze (CEMUZ, heritage.cemuz.sk, postaveno na AiP Safe), postupně přechod na on-line (systém + data vyžadují profesionální správu), nyní 17 muzeí.

Tři úrovně bohatosti dat, zásada jaké údaje kdo dává, takové si může v celé bázi i prohlížet.

Na webu aktuální grafy úrovně zpracování. Vyškoleni 430 lidí x 3 dny.

Modul Autority, vychází z CCO, i vzhledově inspirace produkty Getty, již funkční. Má Z39.50 pro kontakt na autority SNK, ty však dosud nejsou on-line.

MK jmenovalo tzv. kompetenční centra - pro jmenné personální a korporativní autority je to SNK (ředitel D.Katuščák), obrovské počty záznamů, nesplňují však dosud všechny požadavky na autority, není on-line, muzea dávkově převezmou, převod z MARC21, harmonizace s dosavadními muzejními seznamy, update dosud neřešen.

Místo „věcné autority“ termín „riadené terminologické slovníky“, namapovali slovníky z AMISu na CCO, definice vztahových struktur podle CIDOC CRM.

Kooperační modul - považují za důležitý, zajišťuje komunikaci pracovních skupin, protokolování úprav, a zejména workflow (pracovní postupy).

Nástroje jsou, schází osvěta a motivace lidí.

Diskuze: dobré příklady vyvolají nápodobu.

Idea vzorového přeshraničního projektu Velká Morava (autority jako propojení dat z knihoven, muzeí, památek).

Závěr: Využívání ESEZ/CEMUZ výrazně zaostává za jejich možnostmi, SNM má zájem o užší kontakt, o společný projekt Velká Morava.

Autority a CIDOC CRM (Kriššák, Šubová)

Lenhart: výklad principu CIDOC CRM

Kriššák: příklad „pavouka“ CIDOC CRM pro jmenovou personální autoritu

Kriššák: CIDOC CRM neříká nic o implementaci, umožňuje různá rozšíření.

Šubová: CRM=všeob.struktura, MARC=formát, CCO+AACR2=návod, pravidla, příklady, authority=výsledek

Tři kroky: 1. Zápis podstatných údajů v textu, 2. úprava do formátu (např. MARC), 3. zevšeobecnit - přidat čísla vztahů.

Závěr: CIDOC CRM je norma ISO 21127, proto ji ctít. Budoucnost - sémantický web.

Zdroje dat, přehled on-line heslářů, slovníků, tezaurů, autorit (Lenhart)

V diskuzi byly podle podkladového seznamu probrány jen jmenové autority (osoby, korporace, akce, geografické) a z věcných autorit jen obecné. Na jednotlivé obory (umění, archeologie, medicína, přírodní vědy) se nedostalo.

Struktura záznamu pro osoby (Šubová, Lenhart)

V podstatě jen výklad k navržené struktuře.

Z diskuze:

Narození, úmrtí, studia, působení, díla jsou připojeny prostřednictvím obecného pole pro událost.

Takto strukturovaný zápis použit vždy, pokud jsou možné a žádoucí odkazy na jiné aut.záznamy. V ostatních případech stačí souvislý text v poznámce. Zpočátku asi většinou jen text, časem se doplní, strukturuje, naváže.

Národnost - pro jednotnost nabídka z řízeného slovníčku.

Klíčová slova - odmítnuta řízená nabídka. Určeno pro údaje, které nejsou jinde, nebo jsou skryté v textu medailonu apod.

Bezpečnost - k prohlížení vždy jen kopie originálních dat, není to úložiště, ale webserver.

Pamatovat na jazykové mutace!

Závěr: Souhlas s návrhem.

Pilotní realizace jmenových autorit, předvedení funkce, popis řešení (Andrejčíková, Podolníková)

Demus01 Vum - drobné úpravy v tabulce Osobnosti, nová funkce pro komunikaci s autoritami, dva nové formuláře pro zobrazení autoritních záznamů.

Jak to pracuje: Po vyplnění Jména odešle Demus požadavek web službě na server s autoritami, zpět dostane txt soubor s vyhovujícími autoritními záznamy. Zobrazí jejich seznam k výběru, na poklepání zobrazí detail. Podle volby uživatele se z autoritního záznamu převezme IdAutority a ZáhlavíAutority, bude rozšířeno na všechna pole z autoritního záznamu, s možností volby, která ano, která ne.

Diskuze:

Řešení předpokládá kvalitní připojení k internetu, to přijde časem, k tomu podpora (obdoba VISK).

Tři vrstvy: 1. knihovnické autority, 2. muzejní autority, 3. lokální vrstva (Demus, Bach a pod.)

Nejde jen o autority pro autority, ale o možnost přes ně propojit vše se vším (digi knihovna kult.dědictví).

Různé pohledy na osobnost: souvislost s předměty (muzea), s obsahem (knihovny), v kontextu (archivy).

Mluvit o paměťových institucích, tj. vč. archivů a památkářů.

Ukázková realizace - základem budou data vystavená již na webu (OGV Jihlava - ProMuS, ČMVU - Sbírký-on-line, RM Litomyšl - vlastní system).

Harmonogram, celkem 17 bodů, z nich :

15. prezentovat výsledky na Inforu 28.-30.5.2008

17. prezentovat spolu s CIDOC CRM na konferenci Archivy+knihovny+muzea, 3.-4.12.2008

Závěr: harmonogram pro další postup, všeobecná snaha přispět

Pojetí a členění věcných (předmětových) autorit (Balíková)

Prezentace upravená k osvětovým účelům bude k dispozici v lednu 2008. V ní mimo jiné:

Definice autorit: „Soubor ověřených a unifikovaných jmenových a/nebo věcných selekčních údajů, určených pro zpracování a vyhledávání dokumentů s nezbytným odkazovým a poznámkovým aparátem.“ Je nutno ji modifikovat pro muzea, např. „...určených pro koordinované a standardizované zpracování a zpřístupnění předmětů kulturního dědictví, s nezbytným ...“

Správná jména pro základní kategorie autorit:

Jmenné = personální + korporativní + akce + autor/dílo(=názvové) + geografické

Věcné (=předmětové), co je předmětem publikace. Podmnožinou věcných jsou tematické a pojmové.

Pravidla pro tvar výrazů - knihovnici plurál s předností adjektiva (keramické nádoby), muzejníci singulár a přednost substantiva (nádobu keramická). Neměnit násilím.

Součástí prezentace je i výklad k ontologiím. Závěrečný apel: Netvořme soubor pojmových autorit, ale obohatme je o definice entit, vlastnosti entit, identifikaci vztahů, tj. tvořme ontologii.

Oborové soubory pro muzea budou zřejmě oddělené, zásadní bude přiměřená volba členění. Viz návrh členění oborových redakčních komisí v zápise z Barborky 2006: třístupňová hierarchie (kvůli překryvům oborů), vychází z tradičního dělení muzejních oborů, inspirace z MDT, ...

Závěr: Zásadní význam má dělení do oborů, musí být přirozené, zdola. V knihovnách induktivní metoda (termín se zařadí až je vyžádán), jak to skloubit s proklamací Snažme se o ontologie?

Struktura záznamu pro geografické termíny (Balíková)

Prezentace upravená k osvětovým účelům bude k dispozici v lednu 2008. V ní mimo jiné:

Kódy oblastí pro MARC (7 znaků, Česko je e-xr---), mezinárodní + český dodatek, převzít i pro muzea? Ano. Hromadné převzetí geogr. autorit z externího zdroje (např. všechny katastry) je technicky možné, ale NA ČR se plní jednotlivě až v případě potřeby.

Do geogr. autorit (na rozdíl o věcných) nebudou asi muzea moc zasahovat, zůstanou v podstatě jen seznamem jmen. Větší význam popisů, historických vztahů, zaniklé obce, ...

Na složitější úlohy je GIS, mapové servery.

Závěr: Do geografických autorit nebudou asi muzea moc zasahovat. Hromadné plnění z externích zdrojů se pro NA ČR nepoužilo. Úkol: shromáždit typické příklady lokalit.

Taxonomické autority v přírodních vědách (Cigánek)

Jmenné autority (osoby + korporace) lze používat bez omezení a zcela konzistentně s humanitními disciplínami. Zvážit možnost odlišných struktur a schémat zpracování u taxonomických autorit.

Velký význam geografické lokalizace, velmi rozdílná úroveň přesnosti.

Biologické vědy - mezinárodní taxonomický systém, 250 let funguje, jasná pravidla, hojná synonyma, stromová struktura, pevně dané úrovně, poměrně časté přesuny taxonů.

Geologické vědy - přísně chronologická stratigrafie, závislost na regionu.

Problémy: Použít některý uznávaný mezinárodní datový zdroj jako autoritní, nebo jen k jednorázovému naplnění dat do vlastního systému? Společné nebo oddělené autoritní databáze pro jednotlivé obory, jak obory seskupit?

Celkový závěr:

Příprava pilotní realizace personálních autorit je v běhu, má podporu. Pokračovat podle vytvořeného harmonogramu.

Definovat požadavky a strukturu pro geografické lokality.

Podchytit existující terminologické aktivity v muzejních oborech.

Prosazovat ontologický přístup, CIDOC CRM.